Mehnatni boshqarish usullari

Kadirov Ulug‘bek Ravshanovich
Toshkent kimyo-texnologiya instituti dotsenti (PhD)
E-mail: ulugbekadirov1@gmail.com

Ahmadjonov Ermuhammad Raxmatjonovich

Toshkent kimyo-texnologiya instituti talabasi
E-mail: akhmadjanovm1@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola (mustaqil ish) bozor iqtisodiyoti sharoitida mehnatni boshqarish usullarining nazariy va amaliy asoslarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Unda mehnatni boshqarishning iqtisodiy, ma’muriy-tashkiliy va ijtimoiy-psixologik usullari batafsil tahlil qilingan, ularning mohiyati, qo‘llanilishi va samaradorligi yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekiston korxonalarida boshqaruv samaradorligini oshirish bo‘yicha aniq takliflar ishlab chiqilgan. Maqola inson resurslaridan oqilona foydalanish, xodimlarni motivatsiyalash va tashkilotning raqobatbardoshligini ta’minlashda boshqaruv usullarining kompleks ahamiyatini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: mehnatni boshqarish, menejment usullari, iqtisodiy usullar, ma’muriy- tashkiliy usullar, ijtimoiy-psixologik usullar, inson resurslari, motivatsiya, samaradorlik, boshqaruv, korxona

Annotation: This article (independent work) is devoted to studying the theoretical and practical foundations of labor management methods in a market economy. It provides a detailed analysis of economic, administrative-organizational, and socio-psychological methods of labor management, examining their essence, application, and effectiveness. Specific proposals have also been developed to improve management efficiency at enterprises in Uzbekistan. The article demonstrates the comprehensive importance of management methods in the rational use of human resources, employee motivation, and ensuring the competitiveness of an organization.

Keywords: labor management, management methods, economic methods, administrative-organizational methods, socio-psychological methods, human resources, motivation, efficiency, management, enterprise

Аннотация: Данная статья (самостоятельная работа) посвящена изучению теоретических и практических основ методов управления трудом в условиях рыночной экономики. В ней подробно проанализированы экономические, административно-организационные и социально-психологические методы управления трудом, раскрыты их сущность, применение и эффективность. Также разработаны конкретные предложения по повышению эффективности управления на предприятиях Узбекистана. Статья демонстрирует комплексное значение методов управления в рациональном использовании человеческих ресурсов, мотивации сотрудников и обеспечении конкурентоспособности организации.

Ключевые слова: управление трудом, методы менеджмента, экономические методы, административно-организационные методы, социально-психологические методы, человеческие ресурсы, мотивация, эффективность, управление, предприятие

1. Kirish (Introduction)

Hozirgi bozor iqtisodiyoti sharoitida korxona va tashkilotlarning samarali faoliyat yuritishi ko‘p jihatdan inson resurslaridan oqilona foydalanish va mehnatni boshqarishning zamonaviy usullarini qo‘llashga bog‘liq. Mehnatni boshqarish – bu xodimlarning qobiliyati, bilim va ko‘nikmalarini korxona maqsadlariga erishish yo‘lida yo‘naltirish jarayonidir.

O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar, xususan, Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi doirasida boshqaruv tizimini takomillashtirish, mehnat unumdorligini oshirish va xodimlarni moddiy hamda ma’naviy rag‘batlantirish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Mehnatni boshqarish usullari xodimlarning ishga bo‘lgan munosabatini shakllantirishda, jamoada sog‘lom muhitni yaratishda va pirovard natijada korxonaning raqobatbardoshligini ta’minlashda asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Ushbu mustaqil ishning maqsadi mehnatni boshqarish usullarining nazariy va amaliy asoslarini o‘rganish, ularning turlari va o‘ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish hamda boshqaruv samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat. Ish jarayonida boshqaruvning iqtisodiy, ma’muriy va ijtimoiy-psixologik usullari o‘zaro bog‘liqlikda ko‘rib chiqiladi.

2. ASOSIY QISM

2.1. Mehnatni boshqarish usullarining mohiyati va tasnifi

Boshqaruv usullari – bu boshqaruv ob’ektiga (xodimlarga, jamoaga) qo‘yilgan maqsadlarga erishish uchun ta’sir ko‘rsatish yo‘llari va uslublari yig‘indisidir. Mehnatni boshqarishda usullar tizimi xodimlarning ehtiyojlari, qiziqishlari va motivatsiyasiga tayanadi.

An’anaviy ravishda mehnatni boshqarish usullari uchta asosiy guruhga bo‘linadi:

1. Iqtisodiy usullar – moddiy manfaatdorlik orqali ta’sir ko‘rsatish.

2. Ma’muriy-tashkiliy usullar – buyruq, ko‘rsatma va intizom orqali ta’sir ko‘rsatish.

3. Ijtimoiy-psixologik usullar – ma’naviy rag‘batlantirish va jamoaviy muhit orqali ta’sir ko‘rsatish.

2.2. Boshqaruvning iqtisodiy va ma’muriy-tashkiliy usullari

Iqtisodiy usullar boshqaruvning eng muhim vositasi hisoblanadi. Ular xodimlarning moddiy ehtiyojlarini qondirishga yo‘naltirilgan. Bunga ish haqi, mukofotlar, ustamalar, foydadan ulush berish va jarimalar kiradi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida iqtisodiy usullar xodimni sifatli mehnat qilishga undovchi asosiy drayver hisoblanadi.

Ma’muriy-tashkiliy usullar esa tashkilotning huquqiy va me’yoriy asoslariga tayanadi. Bunga nizomlar, yo‘riqnomalar, buyruqlar va mehnat intizomi talablari kiradi.

2.3. Boshqaruvning ijtimoiy-psixologik usullari

Inson omili boshqaruvning markazida turadi. Ijtimoiy-psixologik usullar xodimlarning ruhiy holati, jamoaviy munosabatlar va shaxsiy qadriyatlariga ta’sir ko‘rsatishga qaratilgan. Bunga ishontirish, namuna ko‘rsatish va ma’naviy rag‘batlantirish kiradi.

3. XULOSA VA TAKLIFLAR

Mehnatni boshqarish usullarini o‘rganish natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Boshqaruv usullari majmuaviy xarakterga ega bo‘lib, ularni bir-biridan ajratilgan holda qo‘llash kutilgan samarani bermaydi.

2. Iqtisodiy usullar poydevor vazifasini o‘tasada, ma’muriy usullar tartibni, ijtimoiy-psixologik usullar esa rivojlanishni ta’minlaydi.

4. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. -T: O‘zbekiston, 2017.

2. Sharifxo‘jayev M., Abdullayev Y. Menejment. Darslik. -T:. Mehnat, 2000.

3. Qosimov G‘.M. Menejment. Darslik. -T.: O‘zbekiston, 2002.

4. Ricky W. Griffin. Fundamentals of Management. 8th Edition. 2015.